

Recenzia platónovej knihy *Štát* (český predklad: *Ústava*)

Platón (427-348 pnl) patrí spolu so svojim žiakom Aristotelom k vrcholu antickej filozofie, ktorý ovplyvnil vývoj myslenia natoľko, že sa dá s určitosťou povedať, že „všetko“ po Platónovi a Aristotelovi je len komentárom alebo rozšírením ich učenia. V roku 389 založil vlastnú filozofickú školu Akadémia, ktorú viedol až do svojej smrti.

Precestoval celé stredomorie a mal silné rodinné zázemie, no väčšmi ako tieto fakty, ho k štúdiu a filozofii priviedol jeho učiteľ, nemenej známy Sokrates, ktorý ho ovplyvnil svojim morálnym učením a dialektikou. Do dnešného dňa mu je uznané autorstvo 36 dialógov a viacerých listov, kľúčovými pojmami sú **dobro** a **spravodlivosť**. Ako metódou filozofického výskumu používa spomínanú dialektiku, v dialógoch ho zastupuje Sokrates (pozn. Sokrates nám nezanechal ani len čiarku, dozvedáme sa o ňom len a len od Platóna, napr. spis *Obrana Sokratova*, preto je správne tvrdiť že Sokrates neexistuje, existuje len platónov Sokrates).

V Platónovej filozofii majú významné miesto jeho názory na spoločnosť a štát. Platón nie je apolitickým mysliteľom, ľahostajným k javom spoločenského života a politickým inštitúciám. Filozofický idealizmus sa v ňom spája s mimoriadnym záujmom o spoločenské vzťahy. Zaoberá sa predovšetkým otázkou, aké musí byť dokonalé spoločenské spolužitie a akou výchovou majú byť ľudia pripravení k vytvoreniu a zachovaniu takejto spoločnosti.

Platónov *Štát* vznikol v dobe rozmachu antiky a antického štátneho zriadenia, ktoré napriek demokracii malo chyby. Nefungujúce zložky štátu sa snažil radikálne vylepšiť, za zmienku stojí návrh sofokracie – vláda múdrych, centralizovaná výchova potomstva, rozdelenie štátu na HLAVU, HRUĎ a BRUCHO. Dejinný vývoj nedoprial úspešnú realizáciu utópii, aj keď sa o to Platón pokúšal. Antické Grécko postupne upadalo a kľúč k úpadku je obsiahnutý v tejto knihe.

Celý traktát je rozdelený do 10 kníh, a kvôli lepšej orientácii je delený aj na počet riadkov aký mal pôvodný text. Okrem prvej z kníh sú ostatné preplnené filozofickými dialógmi a umením dialektiky. Na jednej strane rozhovoru stojí Sokrates alebo jeho prívrženec, na strane druhej najčastejšie zástupcovia sofistov alebo mešťanov, ktorý sa postupom rozhovoru pridajú na stranu Sokrata. Tomu však predchádza argumentácia oboch strán, metafory a podobenstvá, z ktorých najznámejším je podobenstvo o jaskyni, ktoré je kapitolou samo o sebe.

Ústrednou sa stáva **otázka spravodlivosti**, ktorá sa dá najlepšie „pozorovať“ a demonštrovať na spravodlivom štáte. Myslitelia sa teda vydali cestou štátu, ktorý vymodelovali na najposlednejší detail, a rozhovorom odkrývajú stále nové poznatky.

Jedným z nich je platónov dualizmus teda existencia sveta zmyslovo poznateľného a sveta

ideí, sveta pravého a čistého bytia, ktoré tu bolo stále, sveta pravdivého poznania, dosiahnuteľného rozumom, v ktorom sú jedinými entitami samotné idey. (pozn. rozdiel napr. dobrý skutok a samotné dobro)

Čo sa týka samotnej kritiky, Platón je na niektorých miestach nezmyselne konkrétny, viac krát mení svoje stanovisko k problému a stáva sa nezrozumiteľným a dvojzmyselným. Ustavičné odbiehanie od problematiky môže čitateľa zmiatť a odvádzať pozornosť úplne iným smerom. V obsahovej rovine môžu niekomu prekážať radikálne názory v piatej a desiatej knihe, ktoré však nesúvisia s nenávisťou ale cieľom vylepšiť spoločnosť. Ku koncu života viaceré názory Platón zmiernil.

Nemožno mu však odoprieť nevýslovný filozofický talent, bystrosť a ľahkosť s akou rieši nastolené otázky. Aj po 2400 rokoch je táto kniha so svojimi myšlienkami reálne aplikovateľná do dnešnej doby. Predkladá model ideálneho vládcu, vzdelaného 50 rokmi štúdia, čistého a spravodlivého a je len smutné, že v tomto smere sme nespravili čo i len malý krôčik vpred.

Azda najbadaateľnejšou vlastnosťou Štátu je jeho inšpiratívnosť, ktorá je priam pohlcujúca. Ak k tomu prirátam kanonické učenie filozofie, ktoré sa stalo odrazovým mostíkom učencov na celom svete, absenciu náboženských motívov, nový filozofický systém s vlastným zrozumiteľným pojmovým aparátom, ktorý ho riadi a implikuje vedomosti viac ako dve tisícročia, výsledok je jednoznačný. Štát je podľa môjho názoru najdôležitejšia kniha, akú napísala ľudská ruka.

Autor:

Daniel Koreň, 342314@mail.muni.cz